

2017-04-07

Avdelningen för juridik
Eva von Schéele

Justitiedepartementet
103 33 STOCKHOLM

Begäran om översyn av reglerna om överförmyndare, gode män och förvaltare

Sammanfattning

SKL anser att det finns skäl att i grunden reformera systemet med överförmyndare, gode män och förvaltare i föräldrabalken. SKL anser därför att regeringen snarast bör tillsätta en utredning med uppdrag att utforma en ny lagstiftning om överförmyndare samt gode män och förvaltare som på ett rättssäkert sätt svarar mot dagens behov och förutsättningar. En sådan översyn bör bl.a. avse:

- Möjlighet att bestämma mandattider för överförmyndare/överförmyndarnämnd och möjlighet att ändra organisationsformen under löpande mandatperiod i enlighet med bestämmelserna i kommunallagen.
- Förutsättningarna för en professionalisering av uppdrag som god man och förvaltare när det gäller de svåraste eller mest komplexa uppdragen och för att sådana uppdrag även ska kunna ges till juridiska personer.
- Inrättandet av ett landsomfattande register över ställföreträdarskapen.
- En central, statlig myndighet med uppdrag att svara för tillsynsvägledning för överförmyndarna på nationell nivå.
- Erforderliga anpassningar i lagstiftningen för att möjliggöra digital handläggning så långt möjligt.

SKL anser också att det finns skäl att se över lagen om god man för ensamkommande barn. Inriktningen på en sådan översyn bör enligt SKL vara att ensamkommande barn i stället för en god man ska få en professionell företrädare utsedd.

Bakgrund

Nuvarande regelverk för överförmyndarens organisation och tillsyn av ställföreträdare, dvs. förmyndare, gode män och förvaltare, härstammar från 1924 års förmyndarskapslagstiftning som i princip infördes i 1949 års föräldrabalk utan ändringar. Dessa regler avsåg förvaltning av barns tillgångar, i första hand i de fall dessa blivit föräldralösa, för att lagstiftaren ville skydda barnen mot att deras tillgångar förlösades och tillförsäkra att tillgångarna istället förvaltades på ett rättssäkert sätt.

I dag har vi regler i föräldrabalken om särskilt förordnad förmyndare och om god man som kan komma ifråga för barn i vissa situationer, samt om god man och förvaltare som kan utses för vuxna under vissa förhållanden. Sådana förmyndares, gode mäns och förvaltares verksamhet står under överförmyndarens tillsyn. Överförmyndaren

Ert dnr:

utövar även tillsyn över samtliga föräldrars förvaltning av sina omyndiga barns tillgångar. Det betyder att den förmögenhetsmassa som ligger under överförmyndarens kontroll är betydande. Det finns inte någon nationell sammanställning eller statistik över den sammanlagda summan av de enskildas tillgångar som står under överförmyndarens tillsyn. Summan av tillgångar och inkomster som förvaltas av de förordnade ställföreträdarna har dock uppskattats till över 40 miljarder kronor.¹

Ytterligare en kategori som överförmyndaren har tillsyn över är *gode män för ensamkommande barn*. Överförmyndaren är den myndighet som förordnar en god man i vårdnadshavares och förmyndares ställe enligt lagen (2005:429) om god man för ensamkommande barn. Sedan lagen infördes 2005 då ca 400 barn kom har antalet stadigt ökat och nådde sin hittills högsta punkt 2015 då fler än 35 000 barn sökte asyl i Sverige. Detta antal har nu sjunkit betydligt, men fortfarande ankommer flera tusen ensamkommande barn till Sverige varje år.

För att kontrollera att dessa ställföreträdare – föräldrar, förordnade förmyndare, gode män och förvaltare – sköter sina uppdrag på ett rättssäkert sätt och att den enskilde får den hjälp han eller hon är i behov av, finns således överförmyndaren som tillsynsmyndighet. Även reglerna om överförmyndaren och överförmyndarens tillsyn finns i föräldrabalken och har i stort överförts från 1924 års förmynderskapslagstiftning. Vi har alltså bestämmelser för vuxna i föräldrabalken som närmast är avsedda för förvaltning av barns tillgångar. Det är enligt SKL anmärkningsvärt att lagstiftaren behållit detta synsätt gentemot vuxna hjälpbehövande personer. Enligt förbundets mening är det inte ett värdigt synsätt på hur vuxna ska bemötas.

Härtill kommer att regleringen i grunden inte har ändrats trots de stora samhällsliga förändringar som skett sedan 1924 års förmynderskapslagstiftning trädde i kraft. Det gör att dagens lagstiftning i flera avseenden i övrigt inte heller svarar mot dagens förutsättningar och behov.

I olika rapporter och även medialt har under senare år uppmärksammats ett antal brister när det gäller gode män och förvaltare och tillsynen över dessa, som enligt SKL bekräftar behovet av en lagöversyn. Här kan nämnas att JO i ett antal beslut och Riksrevisionen i två rapporter (RiR 2006:5 och 2009:31) påtalat den rättsosäkerhet som finns inom området. Likaså har detta framhållits i ett par akademiska avhandlingar: *Ställföreträdare för vuxna* av Torbjörn Odlöv (2005), och *Leva som andra genom ställföreträdare - en rättslig och faktisk paradox* av Therése Fridström Montoya (2015). SKL har också under flera år pekat på behovet av en genomgripande översyn av lagstiftningen. En enig kongress (2015-11-11--12) har ställt sig bakom att SKL ska verka för att lagstiftningen om överförmyndare och gode män moderniseras.

¹ Avser godmanskap enligt föräldrabalken, förvaltarskap, registrerade förmynderskap samt godmanskap för ensamkommande barn, Länsstyrelsernas informationsblad i överförmyndarfrågor 1:2017.

Ert dnr:

Regeringen har tagit initiativ till åtgärder för att förbättra tillsynen över och stödet till överförmyndarna genom uppdrag till länsstyrelserna (beslut 2016-06-30). SKL:s bestämda uppfattning är dock att enbart förbättrad tillsyn inte kan lösa de problem och utmaningar som överförmyndarverksamheten står inför och som krävs för en modern och rättssäker lagstiftning för de mest utsatta i samhället. För att åtgärda detta krävs ändrad lagstiftning.

Överförmyndaren

Dagens överförmyndarorganisation fick sin huvudsakliga utformning 1975 med vissa ändringar 1995. I varje kommun ska det finnas en överförmyndare och en ersättare eller en överförmyndarnämnd med minst tre ledamöter (och ersättare). Det är också möjligt sedan 2006 för två eller flera kommuner att välja en gemensam överförmyndarnämnd. Kommunfullmäktige bestämmer vilken organisationsform som ska finnas i kommunen. Under mandatperioden kan dock inte organisationsformen ändras, utan den består i fyra år till nästa allmänna val (19 kap. 7 § föräldrabalken). Har kommunfullmäktige valt en överförmyndare går det således inte att organisera om och att istället inrätta en överförmyndarnämnd under pågående mandatperiod – trots de bestämmelser i 4 kap. 10 a § kommunallagen som annars medger att fullmäktige återkallar uppdragen för samtliga förtroendevalda i en nämnd vid förändringar i nämndorganisationen. Anledningen till detta är att föräldrabalken är en speciallag, vilket medför att annan lagstiftning såsom kommunallagen får stå tillbaka om föräldrabalken har särskilda bestämmelser i aktuell fråga (se 19 kap. 16 § föräldrabalken).

SKL hemställde redan 2007 om att reglerna skulle ändras så att fullmäktige ges möjlighet *dels* att fritt bestämma mandattiden i enlighet med bestämmelsen i 6 kap. 13 § kommunallagen, *dels* att förändra organisationsformen för överförmyndarverksamheten under löpande mandatperiod enligt 4 kap. 10 a § kommunallagen. Någon ändring i detta avseende har inte skett. SKL kan notera att frågan inte tagits upp inom ramen för kommunallagsutredningen. Behovet av anpassning till kommunallagens generella reglering kvarstår dock oförändrat.

Överförmyndaren ska vara garanten för den enskildes rättssäkerhet. För att kunna vara kvalificerad till uppdrag som överförmyndare finns bara de krav som ställs i 19 kap. 8 § föräldrabalken. Där sägs att den som ska väljas ska ha rösträtt vid val av kommunfullmäktige, vara folkbokförd i kommunen och inte vara i konkurs eller ha förvaltare. Av förarbetena (NJA II 1974 s. 418-420) framgår dock att överförmyndaren ska vara väl kvalificerad. Uppgiften kräver kännedom om tillämplig lag och andra författningsbestämmelser. Även frågor om arvs- och testamentsrätt kommer ofta under överförmyndarens bedömning. Kunskaper i sociallagstiftningen, frågor om placeringar av tillgångar, värdepappers säkerhet och räntabilitet, fastighetsköp-/försäljningar, pantförskrivningar liksom kännedom om förvaltning av skogs- och jordbruk kan vara nödvändiga för en rättssäker tillsyn.

Ert dnr:

Föräldrabalken innehåller dock inte några formella krav på kompetens av den som kommunfullmäktige väljer till överförmyndare. Detta kan mot bakgrund av ovanstående förarbetsuttalanden tyckas märkligt, särskilt som verksamheten är starkt lagreglerad och avser tillsynsuppgifter som innefattar myndighetsutövning. Hos de kommuner som har en överförmyndarnämnd finns regelmässigt ett tjänstmannakansli, som svarar för beredningen av ärendena. Med en nämnd finns också bättre förutsättningar för en bredare belysning och diskussion. Systemet med en överförmyndare är mera personberoende och utsatt. Enligt SKL bör det därför utredas om det finns skäl att ställa vissa kompetenskrav – utöver de generella valbarhetskraven – på den som ska väljas till överförmyndare.

Förbundets ställningstagande

SKL anser att regeringen bör ta initiativ till att ändra lagstiftningen så att fullmäktige ges möjlighet att fritt bestämma mandattiden för överförmyndare/överförmyndarnämnd i enlighet med bestämmelsen i 6 kap. 13 § kommunallagen och så att fullmäktige ges möjlighet att ändra organisationsformen för överförmyndarverksamheten under löpande mandatperiod i enlighet med bestämmelsen i 4 kap. 10 a § kommunallagen.

SKL anser vidare att det behöver utredas närmare om vissa kompetenskrav bör ställas på den som ska väljas till överförmyndare.

Möjlighet till professionalisering av ställföreträdarskapen i vissa fall

Efter ädel- och psykiatrireformerna på 1990-talet har överförmyndarens arbete blivit mer komplicerat. Många som var i behov av en god man var fram till dess boende på institutioner där hjälp fanns att få, både för de personliga angelägenheterna och de ekonomiska. Detta stöd försvann då institutionerna lades ner och de hjälpbehövande skulle integreras i samhället och själva ansöka om den hjälp de var i behov av. Behovet av gode män och förvaltare kom därmed att öka. Uppdragen blev många gånger också mer omfattande och komplexa än tidigare.

Att vara god man/förvaltare är samtidigt ett frivilligt lekmanuppdrag som ”skall präglas av ett betydande mått av ideell verksamhet” (SOU 2004:112 s. 823). Det är ingen anställning, vare sig hos kommunen eller den enskilde, och ställföreträdaren får ingen lön utan ett av överförmyndaren beslutat arvode (12 kap. 16 § föräldrabalken).

Uppdraget består i att bevaka den enskildes rätt och/eller förvalta dennes egendom och/eller sörja för hans eller hennes person (11 kap. 4 § resp. 11 kap. 7 § föräldrabalken). Lagstiftningen bygger på att ställföreträdarens huvudsakliga uppgift är att förvalta den enskildes tillgångar. Bestämmelserna är precisa på så vis att där regleras hur tillgångarna ska förvaltas, när överförmyndarens samtycke krävs och hur och när förvaltningen ska redovisas. När det gäller ekonomiska beslut som ska fattas krävs enligt lagstiftaren trygghet för placeringen liksom ”skälig avkastning”. Detta är inte lätt att bedöma i praktiken, i synnerhet inte för en lekman. Det kan vara betydande ekonomiska värden som ska förvaltas. Sköts inte förvaltningen på rätt sätt finns

Ert dnr:

möjlighet till skadestånd för den enskilde (12 kap. 14 § föräldrabalken). Vad som menas med ”bevaka rätt” eller ”sörja för person” förklaras däremot inte närmare i lagtexten. Inte heller förarbeten eller praxis tydliggör detta uppdrag eller ger någon entydig eller klar tolkning. Men det är ändå klart att uppdraget i dessa delar kan förutsätta kunskaper för att hjälpa den enskilde med frågor av social, ekonomisk och juridisk art.

Av ställföreträdaren kan det alltså krävas kompetens inom allt från ekonomiska till juridiska och personliga områden. Det kan ibland vara ett mycket svårt uppdrag för en lekman.

Sedan 1 januari 2015 ligger det på överförmyndaren att föreslå lämpliga personer till uppdrag som god man och förvaltare vid ansökan till tingsrätten om anordnande av godmanskap respektive förvaltarskap. För vissa uppdrag har det dock visat sig svårt för överförmyndarna är att hitta lämpliga personer som är villiga att ta på sig uppdrag som god man eller förvaltare. Med hänsyn till den svårare problematik, t.ex. psykiska störningar och missbruksproblematik, som flera huvudmän har uppstår ibland också situationer där huvudmannen hotar eller utövar våld mot ställföreträdaren. Under vissa omständigheter är överförmyndaren i och för sig inte skyldig att föreslå någon som god man/förvaltare. Men det är samtidigt olyckligt från den enskildes perspektiv, som kommer att stå utan hjälp.

För att lösa detta anser SKL att lagstiftningen bör ändras så att den möjliggör en professionalisering av uppdrag som god man eller förvaltare, åtminstone när det gäller svåraste eller mest komplexa uppdragen. Det bör också övervägas om uppdraget skulle kunna lämnas till en juridisk person.²

Härigenom skulle uppdrag som ställföreträdare kunna lämnas till företag med lämplig, samlad kompetens eller där uppdraget i varje fall skulle utföras inom ramen för en anställning. I de fall det är svårt att finna någon lekman som är villig att ta på sig uppdrag som god man eller förvaltare, skulle detta vara ett viktigt komplement. För de allra svåraste eller mest komplexa uppdragen skulle en sådan lösning också öka förutsättningarna för att uppdraget kan lämnas till någon som har erforderliga kvalifikationer. Detta är således viktigt både för den enskilde i vissa fall ska få någon hjälp alls och från rättssäkerhetssynpunkt.

SKL:s ställningstagande

SKL anser att regeringen bör ta initiativ till att ändra lagstiftningen så att den möjliggör en professionalisering av uppdrag som god man och förvaltare, åtminstone när det gäller de svåraste eller mest komplexa uppdragen, och för att sådana uppdrag även ska kunna ges till juridiska personer.

De nordiska länderna – en utblick

² Till god man eller förvaltare ska idag utses en viss fysisk person som ska vara rättrådig, erfaren och i övrigt lämplig (11 kap. 12 § föräldrabalken). Det är ett personligt uppdrag och arvodet tillfaller den gode mannen eller förvaltaren personligen.

Ert dnr:

I Danmark och på Island är det en statlig uppgift att utöva tillsyn över ställföreträdare. 1999 ändrades lagstiftningen i Finland, då man från att ha ett motsvarande system som i Sverige med kommunala överförmyndare, övergick till att inrätta professionella ”intressebevakare” för den ekonomiska förvaltningen. Dessa är tjänstemän hos magistraten, vilket motsvarar länsstyrelsen i Sverige. De sociala frågorna överlämnas till anhöriga eller de sociala myndigheterna.

Den 1 juli 2013 infördes nya bestämmelser i Norge om ställföreträdarskap, vergemål. Tillsynen överflyttades från de kommunala överförmyndarna till Fylkesmannen, ett statligt specialiserat och centraliserat klag- och tillsynsorgan. Bakgrunden var att man i Norge ville stärka rättssäkerheten och likabehandlingen för den enskilde med hjälp av en modern och effektiv ”vergemålsförvaltning” genom bl.a. digitala arbetsprocesser. Ställföreträdarna, verger, är professionella (t.ex. advokater) för svåra ärenden medan frivilliga och närstående tar hand om enklare uppdrag.

Den norska lösningen är enligt SKL den som kanske närmast skulle kunna tjäna som förebild för en ändrad svensk lagstiftning.

Central vägledning, ställföreträdarregister

SKL har i olika sammanhang pekat på avsaknaden av central myndighet som kan ge ut allmänna råd, handledningar etc., och svara för annan vägledning och metodstöd inom överförmyndarområdet. Länsstyrelsen som är tillsynsmyndighet över överförmyndarna har enligt SKL hittills inte haft resurser att informera i den utsträckning som varit önskvärd. Och länsstyrelsernas tillsyn i övrigt har varierat i kvalitet och omfattning, vilket också påpekats från flera håll, bl.a. Riksrevisionen. De uppdrag som länsstyrelserna nu fått av regeringen är enligt SKL inte tillräckliga för att åstadkomma önskvärd – och nationellt likvärdigt – stöd till överförmyndarna. En ökad grad av digitalisering av handläggningen och de nya frågor en sådan kan föra med sig, kan också medföra ytterligare behov av nationell samordning. Det finns således enligt SKL:s uppfattning behov av en central myndighet med övergripande, nationellt ansvar för tillsynsvägledning inom överförmyndarnas område.

Det finns vidare skäl att inrätta ett landsomfattande register över uppdrag som god man eller förvaltare. Avsaknad av sådant register skapar svårigheter på flera sätt. För olika institutioner som kommer i kontakt med gode män eller förvaltare, är det svårt att kontrollera att uppdraget fortfarande är aktuellt. Det finns inget annat sätt att få besked om detta, än att kontakta berörd överförmyndare. Ett centralt ajourhållet register skulle här kunna vara till stor hjälp både för myndigheter och banker m.fl.

Vid rekrytering av nya gode män eller förvaltare har det också visat sig att det är svårt att få överblick över uppdrag som personen ifråga redan har – och kanske också om personen i fråga entledigats från andra uppdrag. Även av detta skäl finns ett stort behov av ett centralt register. Det är viktigt att här ha i åtanke att en sådan kontroll avser att säkerställa huvudmannens intressen, dvs. att huvudmannen får en god man

Ert dnr:

eller förvaltare som verkligen är lämplig för uppdraget och att ställföreträdaren fortfarande har ett aktuellt uppdrag. Det är helt enkelt en rättssäkerhetsfråga.

De integritetsaspekter som kan vara aktuella bör kunna lösas, genom sekretessbestämmelser, gallringsbestämmelser och genom att direktåtkomst till registret begränsas.

SKL:s ställningstagande

SKL anser att regeringen bör ta initiativ till att ge en central statlig myndighet i uppdrag att svara för tillsynsvägledning för överförmyndarna på nationell nivå.

SKL anser att regeringen bör ta initiativ till att inrätta ett landsomfattande register över uppdrag som god man och förvaltare.

Förutsättningarna för entledigande av god man eller förvaltare

Som god man eller förvaltare ska utses den som är rättrådig, erfaren och i övrigt lämplig. Även om de gode männen och förvaltarna överlag gör mycket goda insatser, finns det fall där både slarv och uppsåtligt agerande har skadat huvudmannen. Fokus i senare års diskussion har här legat på ökad och/eller förbättrad tillsyn. Och det går utan tvekan att göra mer här.

Men allt går inte att lösa med ökad tillsyn. Ökad frekvens av polisanmälningar, som diskuterats mycket i media, löser inte med automatik de frågor överförmyndaren har att handlägga enligt föräldrabalken. Det är långt ifrån alla polisanmälningar som leder till åtal, och ännu färre till fällande dom. Att en polisanmälan görs fritar heller inte överförmyndaren från sin skyldighet att agera i andra avseenden. Lagstiftningen är i dag uppbyggd så att om överförmyndaren vid sin granskning av de förteckningar, årsräkningar och andra handlingar som lämnats in, finner anledning till anmärkning, ska överförmyndaren ge ställföreträdaren tillfälle att yttra sig inom viss tid. Om ett yttrande inte lämnas inom förelagd tid eller om överförmyndaren anser att yttrandet inte är tillfredsställande, ska överförmyndaren göra en anteckning om anmärkningen på den granskade handlingen. Överförmyndaren ska vidare ta ställning till om vissa andra beslut bör fattas och om ställföreträdaren bör entledigas eller någon annan åtgärd vidtas. Det finns här möjlighet för överförmyndaren att entlediga en god man eller en förvaltare som gjort sig skyldig till missbruk eller försummelse vid utövandet av sitt uppdrag (11 kap. 20 § föräldrabalken). Sådant beslut kan även fattas interimistiskt av överförmyndaren. För kommuner som har överförmyndarnämnd kan sådant beslut dock inte fattas med stöd av delegation, inte ens ordförandedelegation i brådskande ärenden (se 19 kap. 14 § föräldrabalken). Enligt SKL vore det en rimlig ordning att sådana delegationsbeslut kan medges. Enligt kommunallagen finns inga begränsningar när det gäller möjligheten att delegera beslutanderätt till ordföranden i brådskande ärenden. Det är lämpligt att samma regel gäller även för överförmyndarnämnden.

Även i andra avseenden kan det finnas skäl att se över överförmyndarens roll som tillsynsmyndighet och om det finns anledning att tydliggöra vilka åtgärder som kan

Ert dnr:

komma ifråga, för de fall det visar sig att det finns brister i ställföreträdarnas agerande eller om frågan om ställföreträdarens lämplighet kommer upp på annat sätt.

Förutsättningar för digital handläggning

Lagstiftningen när det gäller ställföreträdarens redovisning m.m. enligt föräldrabalken är i dag föråldrad. Det finns flera inslag i handläggningen som med fördel skulle kunna skötas digitalt.

Det gäller till att börja med ställföreträdarens förteckningar (13 kap. 3 § resp. 14 kap. 1 § föräldrabalken), årsräkningar (13 kap. 14 § resp. 14 kap. 15 § föräldrabalken) samt sluträkning (13 kap. 15 § och 14 kap. 18 § föräldrabalken föräldrabalken). Genom införande av krav på eller åtminstone möjlighet till att sådana handlingar ges in digitalt, bör hanteringen kunna förenklas och effektiviseras. Sådana rutiner bör också kunna bidra till ökad kvalitetssäkring. Det bör t.ex. tas fram lösningar som säkerställer att inte ofullständiga redovisningar lämnas in. Detta torde enligt vår uppfattning kräva författningsstöd, mot bakgrund av att det i dag krävs att handlingarna ska undertecknas på heder och samvete. Lösningar med e-legitimation bör istället övervägas.

Även övriga regler, t.ex. om överförmyndarens granskning, bör ses över i ljuset av den ökade digitalisering som sker inom andra förvaltningsområden.

SKL:s ställningstagande

Regeringen bör ta initiativ till en översyn av bestämmelserna i föräldrabalken om ställföreträdare och överförmyndare för att så långt möjligt möjliggöra en övergång till digital handläggning.

Systemet med god man för ensamkommande barn bör utmönstras

SKL har i skrivelse 2015-10-23 tillskrivit justitiedepartementet och påtalat behovet av ändring av reglerna om god man för ensamkommande barn. De synpunkter SKL förde fram då äger fortfarande giltighet. Härtill kommer de ytterligare erfarenheter som vunnits sedan dess.

I dag förordnas en god man först när det skett en kommunanvisning. Det har dock visat sig att ett ensamkommande barn kan vara i behov av stöd och någon som tillvaratar deras intressen redan i ankomstskedet.

Även efter kommunanvisningen har godmanssystemet brister. När ensamkommande barn av olika skäl flyttar eller vistas på annan ort, uppstår emellanåt oklarheter kring räckvidden och giltigheten av godmanskapet. Problemen med barn som försvinner eller håller sig undan har också tilltagit. Ansvarsförhållandena är här inte klara. Den gode mannen har heller inte möjlighet att agera som en vårdnadshavare i alla avseenden, t.ex. ifråga om att ansöka om barnbidrag, vilket kan vara av betydelse under den tid godmanskapet kvarstår sedan uppehållstillstånd meddelats. Härtill kommer att uppdraget som god man är ett frivilligt, i grunden ideellt uppdrag. Det gör av naturliga skäl att kompetens och förutsättningar i övrigt att bistå den enskilde kan

Ert dnr:

variera. Erfarenheterna visar enligt förbundets uppfattning att systemet med gode män för ensamkommande barn inte anpassade för de behov de ensamkommande barnen har.

De beskrivna svårigheterna och problemen, tillsammans med en rad andra, har skapat en svår situation för kommunerna. Detta drabbar även barnen. SKL anser att tiden är mogen för att se över lagstiftningen om ensamkommande barn för att säkerställa att Sverige inte bryter mot barnkonventionens grundläggande punkt, att alla barn ska behandlas lika. Enligt SKL bör lagen om god man för ensamkommande barn avskaffas. Barnen bör i stället mötas av professionella företrädare med specialkompetens. Sådana professionella företrädare skulle kunna följa barnen under månaderna fram till Migrationsverkets beslut. Ett liknande system används i dag i Nederländerna med goda resultat.

När ett barn sedan får uppehållstillstånd bör liksom idag särskilt förordnad vårdnadshavare utses, under samma förutsättningar som för alla andra barn i Sverige som förlorat sina föräldrar eller på annat sätt inte har sina föräldrar som vårdnadshavare.

Ett par frågor kan förtjäna särskild uppmärksamhet när det gäller särskilt förordnad vårdnadshavare. Det gäller för det första vilken socialnämnd som har detta ansvar. I lagen om god man för ensamkommande barn anges att det är vistelsekommunen, medan det av lagen om mottagande av asylsökande följer att det är anvisningskommunen. Det råder också oklarheter kring ersättningen till särskilt förordnade vårdnadshavare. För det arbete som en särskilt förordnad vårdnadshavare utför i vårdnadsfrågor kan överförmyndaren inte besluta om någon ersättning. Detta har påtalats av utredningen om förmyndare, gode män och förvaltare (SOU 2003:51 s. 132), men har ännu inte lett till lagstiftning. Det är angeläget att dessa frågor klaras ut.

SKL:s ställningstagande

SKL anser att regeringen snarast bör ta initiativ till att se över systemet med gode män för ensamkommande barn. Enligt SKL bör lagen om gode man för ensamkommande barn ändras. Inriktningen bör vara att ensamkommande barn istället för en god man ska få en professionell företrädare utsedd.

Sveriges Kommuner och Landsting

Lena Micko
Ordförande